

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 20^{ΗΣ} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

Ε Π Ι Σ Η Μ Ο Σ Υ Π Ο Δ Ο Χ Η ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὑποδέχεται σήμερα ἐπισήμως μὲ πολλή χαρὰ τὸ νέο συνάδελφο κ. Κωνσταντῖνο Δεσποτόπουλο καὶ εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς πού μοῦ ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ τοῦ ἀπευθύνω ἐκ μέρους ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας καὶ προσωπικῶς τὰ θερμότερα συγχαρητήριά μας καὶ τίς καλύτερες εὐχές μας νὰ συνεχίσει ἐπὶ πολλὰ χρόνια τὴ σημαντικὴ προσφορὰ του στὸ φιλοσοφικὸ στοχασμό, στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴν παιδεία.

Ὁ κ. Δεσποτόπουλος, πού ἀναγνωρίζεται σήμερα στὴ χώρα μας καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ὡς ἓνας διακεκριμένος ἐκπρόσωπος τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, εἶναι ἓνας ἐκλεκτὸς στοχαστής, πού, χωρὶς νὰ φοιτήσῃ σὲ ξένα πανεπιστήμια, κατόρθωσε χάρις στὴν ἰδιοφυΐα του, τὴ μεγάλη ἐργατικότητα καὶ τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὴν ἄμεση μελέτη τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεότερων φιλοσόφων καὶ ἀπὸ τὴ γόνιμη διδασκαλία τῶν ἐλλήνων πανεπιστημιακῶν του διδασκάλων τὸ στερεὸ φιλοσοφικὸ καὶ φιλολογικὸ του ὄπλισμό, πού τοῦ ἐπέτρεψε νὰ πραγματοποιήσῃ ἀργότερα τὸ πρωτότυπο φιλοσοφικὸ του ἔργο. Ἡ κλίση του πρὸς τὴ φιλοσοφία καὶ τὴ θεωρητικὴ σκέψη ἐκδηλώθηκε ἤδη ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ του χρόνια, ὅταν παρακολουθοῦσε στὴ Νομικὴ Σχολῇ τὰ μαθήματα καὶ τὰ φροντιστήρια τοῦ Κωνσταντῖνου Τσάτσου καὶ τοῦ Παναγιώτη Κανελλοπούλου, πού ἄσκησαν μιὰ σημαντικὴ ἐπίδραση στὴν ὅλη φιλοσοφικὴ του πορεία.

Ξεκινώντας από τὴ διδασκαλία τῶν καθηγητῶν του αὐτῶν, στηριζόμενος στὶς ἐξαιρετικὲς πνευματικὲς καὶ ἠθικὲς του ἱκανότητες, ἀξιοποιώντας τὴ μεγάλη ἀρχαιομάθειά του καὶ τὴν ἱστορικὴ του κατάρτιση, ὁ Κωνσταντῖνος Δεσποτόπουλος ἀκολούθησε δικούς του δρόμους, ἐξελίχθηκε σ' ἓνα βαθὺ γνώστη τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν νεότερων φιλοσόφων, προχώρησε στὴ διερεύνηση πολλῶν δυσχερῶν προβλημάτων ὄχι μόνο τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ τῆς νομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, ἀνέπτυξε μιὰ πλούσια καὶ πολύπλευρη συγγραφικὴ καὶ κοινωνικὴ δράση, διακρίθηκε ὡς πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς σὲ ἀνώτατες σχολὲς τῆς χώρας μας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἔχει ἤδη καταλάβει μιὰ ὑψηλὴ θέση στὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς χώρας μας, ὅπου ἔχει ἐπιβληθεῖ ὡς ἓνα ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο πνεῦμα, ὡς ἓνας ἀπροκατάληπτος στοχαστὴς, διαποτισμένος ἀπὸ μιὰ θερμὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν πίστη στὶς αἰώνιες ἀξίες τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Μιὰ δίκαιη καὶ ἐπιβεβλημένη ἀναγνώριση τῆς ὅλης προσφορᾶς του στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν παιδεία ἀποτελεῖ ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Δεσποτοπούλου ὡς τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας μας.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε,

Σὰς καλωσορίζω στὸ Ἴδρυμά μας καὶ σὰς ἀπευθύνω καὶ πάλι, μαζὶ μὲ τὶς θερμότερες εὐχὲς μας, ἓνα ἐγκάρδιο φιλικὸ χαιρετισμό. Καὶ τώρα ἔχω τὴν τιμὴ καὶ τὴ χαρὰ νὰ σὰς παραδώσω, σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμον, τὸ μεγάλο διάσημον τῆς Ἀκαδημίας ποῦ εὐχομαι νὰ στολίζει τὸ στήθος σας ἐπὶ πολλὰ χρόνια.

Κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου τὸ νέο συνάδελφον θὰ προσφωνήσῃ ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Κωνσταντῖνος Τσάτσος, τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νὰ λάβῃ τὸ λόγο.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ

Ὑποδεχόμενος, κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο φιλοσόφους ποῦ πέρυσιν ἐκλέξαμε, τὸν κ. Κ. Δεσποτόπουλον, αἰσθάνομαι πὼς θὰ ἦταν σκόπιμον, πρὶν κατὰ τὰ καθιερωμένα ἐγκωμιάσω τὸν φιλόσοφον ἄνδρα, νὰ ἐγκωμιάσω τὴν φιλοσοφία αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ νὰ διαγράψω τὴν θέση ποῦ νομίζω πὼς αὐτὴ καταλαμβάνει στὴν ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα.

Πολλοὶ νομίζουν πὼς ἡ Ἀκαδημία εἶναι ἓνα Ἴδρυμα ποῦ συγκεντρώνει τοὺς πιὸ ἐπίλεκτους, ἢ μᾶλλον μερικοὺς ἀνάμεσα στοὺς ἐπίλεκτους, ἀπὸ κάθε εἰδικότητα ἐπιστημονικὴ καὶ ἀπὸ κάθε μορφή τῆς τέχνης καὶ τῆς λογοτεχνίας.

Ἔτσι φαντάζονται τὴν Ἀκαδημία ἀπλῶς σὰν ἓνα ἄθροισμα εἰδικότητων ποὺ ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ τοὺς κατ' ἰδίαν ἀκαδημαϊκοὺς. Ἄν ἐκεῖ σταματοῦσε ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀκαδημίας, ἴσως νὰ μὴν εἶχε πουθενὰ λόγος ἢ ὑπαρξή της. Ἀλλὰ ἡ κύρια ἀποστολὴ τῆς Ἀκαδημίας ἀρχίζει πέρα ἀπὸ αὐτὴ τὴν σύναξη εἰδικῶν, καὶ ἄς εἶναι ἀπὸ τοὺς ἄριστους. Ἀρχίζει πρῶτα μὲ τὴν διασύνδεση τῶν εἰδικότητων ἀναμεταξύ τους καὶ τὴν μεγαλύτερη γονιμοποίηση τῆς σκέψης χάρις στὴν ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ἀπὸ διαφορετικὲς πηγές.

Ἀλλὰ πῶς πέρα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν διασύνδεση τῶν εἰδικότητων στὸ χῶρο τῆς Ἀκαδημίας, ἡ κάθε εἰδικότητα, βοηθημένη ἀκριβῶς καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν διασύνδεση, καλεῖται νὰ ὑπερβῇ τὸν ἑαυτὸ της, νὰ ἀνεβῇ ἐκεῖ ποὺ ἐδρεύουν οἱ γενικώτερες ἀρχές, ποὺ στηρίζουν τὶς εἰδικότητες, τὶς θεμελιώνουν καὶ ἐκφράζουν τὸ τελικὸ νόημά τους. Ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ἀπλῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀπλῆς ἐπιστημονικὰ δουλεμένης τεχνικῆς μπαίνομε στὸ χῶρο τοῦ πνεύματος. Σὰν νὰ βρισκόμαστε σ' ἓνα δορυφόρο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ θεωροῦμε τὴν ζωὴ στὴν ὁλόκλητά της, νὰ θεωροῦμε τὸ νόημά της ἢ ἂν θέλετε τὰ ἀνώτατα νοήματά της. Ὁ καθένας ξεκινάει ἀπὸ ἄλλη χώρα. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν στὴ Ρώμη. Ὅδηγοῦν στὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση τῶν πάντων, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ διαδικασία ποὺ συγκροτεῖ σὲ σῶμα ἐνιαῖο τὴν Ἀκαδημία καὶ θεμελιώνει τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὴν μοναδικότητα τῆς ἀποστολῆς της. Αὐτὴ ἐξηγεῖ γιατί σὲ αὐτὴ τὴν αἴθουσα, ὅπως καὶ στὶς αἴθουσες ὄλων τῶν δυτικῶν Ἀκαδημιῶν ὅπου προστατεύεται καὶ διακονεῖται ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψης, συζητοῦμε ἰσοτιμῶς ὅλοι περὶ ὄλων. Αὐτὸ σημαίνει Ἀκαδημία.

Ἡ Ἀκαδημία ὑπῆρξε ἀπὸ τὴν γέννησή της πρὸ 24 αἰῶνων σχολὴ ἀνδρῶν φιλοσόφων καὶ τέτοια πρέπει νὰ εἶναι καὶ σήμερα.

Ἀπὸ ὅσα εἶπα ἀντιλαμβάνεσθε γιατί θεωροῦμε ἀπαραίτητη ἀνάμεσά μας τὴν παρουσία ἀνδρῶν οἱ ὅποιοι δὲν φθάνουν στὸ χῶρο τῆς φιλοσοφίας, ἀφοῦ διαμείνουν πρὶν, ἐπὶ πολὺ, σὲ μιὰ εἰδικὴ μορφή τοῦ ἐπιστητοῦ, καὶ μόνο τελικὰ ἀνάγονται στὴν καθ' αὐτὸ φιλοσοφικὴ σκέψη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς τους μελέτησαν τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἔφθασαν οἱ ἄνθρωποι στὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες ποὺ προηγήθηκαν ἢ καὶ ἐπιχειροῦν νὰ διατυπώσουν νέους τρόπους τοῦ φιλοσοφεῖν, ἀνοίγοντας νέους δρόμους γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ χῶρο τῆς θεωρίας καὶ στὸ χῶρο τῆς πράξης.

Γι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῶν δύο τελευταίων ἀνάμεσά μας φιλοσόφων, τοῦ Θεοδωρακόπουλου καὶ τοῦ Παπανούτσου, ἡ ἀρμόδια Τάξη ἐπίμονα ζήτησε τὴν πλήρωση τοῦ μεγάλου κενοῦ ποὺ δημιούργησε ὁ θάνατός τους.

Ἔτσι σήμερα κυρώνομε καὶ ἐπίσημα τὴν εἴσοδο τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δύο φιλοσόφους συναδέλφους, τοῦ Κώστα Δεσποτόπουλου.

Μὲ τοὺς κατεστραμμένους ποὺ φεδγαν τὸ 1922 ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Ἰωνίας ἦρθε, παιδί ἀκόμη, ὁ Κώστας Δεσποτόπουλος στὴν Ἀθήνα. Ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν μετριοφροσύνη του ἀφήνω αὐτὸν κάποτε νὰ γράψῃ τίς δύσκολες μέρες ποὺ γνώρισε γιὰ νὰ ἐπιζῆσῃ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του καὶ γιὰ νὰ μὴν ὑστερήσῃ στὰ γράμματα. Αὐτὸ ἦταν τὸ πρῶτο πικρὸ καὶ γόνιμο μάθημα γιὰ τὸ ὅποιο, ἐκ τῶν ὑστέρων τουλάχιστον, πρέπει νὰ εὐχαριστῆ τὸν Θεό, διότι οἱ στερήσεις καὶ οἱ δυσκολίες εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος δρόμος γιὰ κάθε νέο ποὺ ἀξίζει νὰ πετύχῃ. Ἐμεῖς τὸν συναντήσαμε πιά ἀριστοῦχο τοῦ γυμνασίου, ποὺ, στὸ πείσμα ὄλων τῶν ἐμποδίων καὶ τῶν στερήσεων, εἶχε προχωρήσει στὴ σπουδὴ ξένων γλωσσῶν καὶ τὸ σπουδαιότερο – τὸ σπουδαιότερο αὐτό, ποὺ σήμερα ἀμφιβάλλω ἂν ἀπαντᾶται – ἤξερε καλὰ ἑλληνικά. Ἦταν καλὸς δημοτικιστὴς διότι κατεῖχε σὲ βάθος καὶ τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἦξερε ὁ λ ὁ κ λ η ρ η τὴν γλῶσσα, ὅπως ὀφείλουν νὰ τὴν ξέρουν ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι μορφωμένοι. Διότι ἡ ψυχὴ τῆς γλώσσας μας εἶναι μιὰ καὶ ἡ γνώση τῆς σ υ ν ἔ χ ε ι ἄ ς τ η ς εἶναι τὸ ἀσφαλέστερο κρηπίδιωμα γιὰ τὴν γνώση καὶ τῆς γλώσσας ποὺ μιλοῦμε.

Οἱ τρόποι τῆς πανεπιστημιακῆς ζωῆς ἦταν τότε κάπως διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς τωρινούς. Ὑπῆρχαν οἱ πολλοὶ ποὺ ἐπεδίωκαν νὰ μάθουν αὐτὰ ποὺ χρειάζεται νὰ ξέρουν γιὰ νὰ πάρουν ἐπάξια ἓνα δίπλωμα καὶ νὰ ἀσκήσουν εὐσυνειδήτα τὸ ἐπάγγελμα τους. Ὑπῆρχαν καὶ οἱ λίγοι ποὺ ζητοῦσαν νὰ μορφωθοῦνε οὐσιαστικά, νὰ μνηθοῦν στὰ ἐσώτερα μυστικὰ τῆς ἐπιστήμης, νὰ γίνουν ὄχι ἐπαγγελματίες, ἀλλὰ πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Στους πολλοὺς δίναμε μὲ εὐσυνειδησία ὅ,τι μᾶς ἐπέβαλλε τὸ καθήκον μας. Στους λίγους ὁμως δίναμε τὴν ψυχὴ μας.

Μὴ νομίζετε, κύριοι συναδέλφοι, πὼς μιλῶ συνεπαρμένος, λόγῳ ἡλικίας, ἀπὸ μιὰ ρομαντικὴ νοσταλγία γιὰ τὴν νεολαία τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου καιροῦ. Δὲν θέλω νὰ ὑποτιμῆσω μιὰ γενιὰ ἢ νὰ ὑπερτιμῆσω μιὰν ἄλλη. Δὲν εἶναι οἱ νέοι ἄλλωστε οἱ πρῶτοι ὑπεύθυνοι. Ὑπεύθυνοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ σκέφθηκαν νὰ ἀλώσουν τὴν ἄωρη σκέψη καὶ τὴν εὐπλαστὴ ψυχὴ τῶν σημερινῶν παιδιῶν καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν στὶς φατρίες τους. Ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ ἐφευρέτες τῆς πολιτικῆς διείσδυσης στὴν Παιδεία, οἱ πρῶτοι διδάξαντες, οἱ ὀργανωτὲς τῆς φασιστικῆς καὶ τῆς ναζιστικῆς νεολαίας, ποὺ ἤδη προπολεμικὰ τὴν μιμήθηκαν πλῆθος ἄλλες φατρίες ποὺ δροῦν ἀκόμα σήμερα, στὸν κόσμῳ. Ἔτσι πρὶν ὠριμάσει ὁ νέος, πρὶν ὁ ἀνθὸς γίνῃ καρπός, χαραμίζονταν ἡ ἱερὴ περίοδος τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐτοιμασίας του μὲ ἀποτέλεσμα ὄχι μόνο οἱ σπουδὲς του νὰ γίνουν δευτερεῶν μέλημα, ἀλλὰ νὰ χάνῃ στὸ δρόμο τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ του ἐλευθερία.

Όταν τότε, δύο τρία χρόνια πρὶν ἀρχίσει ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἐπιχειρήθηκε στὴν Ἑλλάδα κατ' ἀπομίμησιν τοῦ φασισμού ἢ δημιουργία μιᾶς κομματικῆς πατρίας νέων, πουθενὰ δὲν ἔπιασε ρίζες καὶ ὅπου ἐμφανίζονταν, τὴν παρακολουθοῦσε μιὰ ὑπόκωφη θυμηδία.

Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ κλίμα ἢ δουλειὰ καὶ τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ σπουδαστῆ ποὺ γύρευε ἀληθινὴ μάθηση, ἦταν εὐκόλη. Εὐκόλο τὸ διδακτικὸ ἔργο γιὰ τοὺς πολλοὺς. Εὐκόλος ὁ βαθὺς πνευματικὸς δεσμὸς μὲ τοὺς λίγους.

Στοὺς λίγους αὐτοὺς πρωταγωνιστοῦσε ὁ Δεσποτόπουλος. Ἐκάναμε αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται σήμερα ἀμάρτημα. Ἐκάναμε διακρίσεις. Δὲν τίς κάναμε ἐμεῖς. Γίνονταν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς νέους ἢ ἂν θέλετε ἀπὸ τὴν φύση τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἐπικοινωνία μὲ λίγους ἐκλεκτοὺς εἶναι εὐκόλη. Ἦταν προσωπικὴ, ἔξω ἀπὸ τίς ὥρες τῶν μαθημάτων. Εἴμαστε ἐταῖροι, ὅπως στὴν ἀρχαιότητα, μὲ τοὺς φοιτητές μας.

Ἡ ἐπίδοση εἰδικὰ τοῦ Δεσποτόπουλου καὶ δὴ στὴν ἀρχαία φιλοσοφία ἀναγνωρίζονταν ἔκτοτε ἀπὸ ὅλους μας. Φοιτητῆς ἀλλὰ καὶ συνεργάτης. Κάποτε ἰδιότροπος στὴ σκέψη του καὶ ἐπίμονος, ἀλλὰ πάντα καλὰ ὠπλισμένος.

Τὴν εἰσήγηση γιὰ τὴν διδακτορία του, ποὺ εἶχα συντάξει, μπόρεσα νὰ τὴν διαβάσω ἐγὼ στὴ Σχολή, δὲν μπόρεσα ὅμως νὰ παραστῶ στὴν ἐξέτασή του. Ἐλεῖπα τὸν Νοέμβριο τοῦ 1939 ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Δεσποτόπουλου. Θεωρώντας τὸ ἔργο του σὰν ἓνα σύνολο νομίζω πὼς πρέπει νὰ ἐξάρωμε πρῶτα τὴν ἐσωτερικὴ συνοχὴ του, πράγμα ποὺ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι ξεκινᾷ ἀπὸ σταθερὰ αἰτήματα, τὰ ὁποῖα ὕστερα *more geometrico* διακλαδίζονται στὰ ἐπὶ μέρους.

Δεύτερον πρέπει νὰ ἐξάρωμε τὴν προσήλωσή του στὴν πλατωνικὴ ἰδεοκρατία. Ὁ Δεσποτόπουλος δὲν εἶναι μελετητῆς τοῦ Πλάτωνα. Ἔχει διαπλασθῆ ἢ δομῆ καὶ ἡ λειτουργία τῆς σκέψης του ἀπὸ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ πλατωνισμού.

Κάθε φιλοσοφικὴ ἔρευνα κρίνεται ἀντικειμενικὰ μόνο ἀπὸ τὴν ποιότητά της καὶ εἶναι ἰσότημη σὲ ὁποιοδήποτε πρόβλημα καὶ ἂν ἀναφέρεται ἢ σὲ οποιαδήποτε περίοδο τῆς ἱστορίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν ὅμως ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ποὺ εἶναι πρώτη τῆ τάξει στὴν Διεθνῆ Ἐνωσὴ τῶν Ἀκαδημιῶν, μόνο διότι θεωρεῖται ὅτι συνεχίζει τὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος, νὰ μὴν αἰσθάνεται ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση, ὅτι δέχεται καὶ πάλι στοὺς κόλπους της ἓναν ἐρευνητῆ, ποὺ ἐμφανίζει ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία.

Ἔχομε πολλὰς εὐθύνες ὡς Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Μία ὅμως ἀπὸ τίς μεγαλύτερες εἶναι νὰ διατηροῦμε ἄσβεστη τὴν ἐστία ὅπου καίει τὸ ἱερὸ πῦρ τῆς πλατωνικῆς φιλο-

σοφίας. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι συστατικὸ τῆς ὑπαρξῆς μας στὰ μάτια ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκουμένης.

Ἴσως νὰ μὴν εἶμαι ὁ πιὸ κατάλληλος κριτῆς τοῦ ἔργου τοῦ Δεσποτόπουλου, διότι στὰ βασικὰ αἰτήματα τοῦ φιλοσοφικοῦ του ἑτασμοῦ συμπίπτουν οἱ δρόμοι μας. Ἔτσι δὲν προβάλλω τὸν ἀντίθετο λόγο, ὅπως μερικοί, δικαίως ἴσως θὰ τὸ ἤθελαν καὶ ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Δεσποτόπουλος. Ἀλλὰ ἔχομε ἀρκετὲς ἀποκλίσεις ποὺ ὀφείλονται στὴν ἀναμφισβήτητη πρωτοτυπία τοῦ νέου συναδέλφου μας καὶ ποὺ ἔχουν ὡς συνέπεια καὶ τὶς διαφορὲς στὴν ὀρολογία του, σαφῶς ἄλλη ἀπὸ τὴν δική μου. Νέοι ἔννοιολογικοὶ σχηματισμοὶ ὀδηγοῦν σὲ διαφορετικοὺς ὅρους, σὲ διαφορετικὴ γλῶσσα.

Πάντως ὁ Δεσποτόπουλος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καταπαίστηκε μὲ τὰ βασικὰ νοήματα τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας καὶ τὰ ἐτόρνευσε κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ φωτισθοῦν ἀπὸ ἓνα καινούργιο φῶς.

Τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας γενικὸ βασικὸ νόημα εἶναι ἡ πράξις. Γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόημα, ποὺ μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ σαφήνεια προσδιορίζει, συγκλίνουν οἱ κύριες μελέτες του. Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ προσδιορίζει αὐτὸ τὸ νόημα πηγάζουν καὶ τὰ νέα στοιχεῖα ποὺ προσφέρει στὴν ἔρευνα τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας.

Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἡ ἀνάλυση τῆς ἔννοιας τῆς «πράξης» τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἔννοια τοῦ «δέοντος», ποὺ ἀποτελεῖ βασικὴ κατηγορία τοῦ πρακτικοῦ λόγου, καὶ ταυτίζεται μὲ τὸ νόημα τῆς «ὀρθῆς πράξης», ποὺ καθορίζει κάθε φορὰ τὸν ἓνα δρόμο, τὸ «πρακτέο», ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς δυνατοὺς δρόμους τοῦ «πρακτοῦ». Ἔτσι ἀναγκάζεται ὁ Δεσποτόπουλος νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «δυνατοῦ» καὶ τῆς «δυνατότητας» τῆς πράξης καὶ τῶν ὀρίων τῆς δυνατότητας μέσα στὸν αἰτιοκρατούμενο φυσικὸ κόσμος. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο συναντᾷ κι ἀντιμετωπίζει ὁ Δεσποτόπουλος τὸ καίριο πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς πράξης, τόσο ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς πραγματικότητας καὶ τοῦ χρόνου μέσα στὸν ὁποῖο ἡ πραγματικότητα ρέει ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς συνείδησης τῶν ἀξιών ποὺ ἔχει ὁ πράττων ἄνθρωπος.

Εἶναι περιττὸ ἴσως νὰ προσθέσω ὅτι οἱ ἔννοιες τῆς πράξης, τῆς ὀρθῆς πράξης, δὲν νοοῦνται χωρὶς μιὰ βασικὴ ἀφετηρία, τὴν ἐλευθερία τοῦ νοῦ, ὅπως κυρίως ὁ Κάντ τὴν ὥρισε, ἀλλὰ ὅπως ἀναδύεται καὶ ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐλευθερία ἀναχωροῦν ὅλες οἱ συντεταγμένες ποὺ συνθέτουν τὸ φιλοσοφικὸ του πιστεύω.

Τὰ ἔργα τοῦ Κ. Δεσποτόπουλου, ὡς σύνολο, δὲν δείχνουν μόνο τὸν λαγαρὸ τρόπο του μὲ τὸν ὁποῖο οἰκοδομεῖ τὴ σκέψη του καθὼς καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ μνημένου νὰ χειρίζεται μὲ ἄνεση βασικὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο.

Ἐλεύθερος ἀπὸ κοινωνικο-οἰκονομικοὺς δογματισμοὺς, μὲ τοὺς ὁποῖους στὸν

καιρό μας καμωνόμαστε ότι πρέπει πανομοιότυπα να έρμηνευθῆ κάθε ιστορική στιγμή τῆς εξέλιξης τῶν κοινωνιῶν, ἔτσι πού νά μὴν ἀφήνεται ποτὲ χώρος γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ὁ Δεσποτόπουλος ἀποτελεῖ παράδειγμα μιᾶς αὐτοδύναμης στάσης, πού ἀντλεῖ τὴν ἔμπνευσή της ὄχι ἀπὸ καιρικές, ὄχι ἀπὸ κοινωνικοπολιτικὲς συνθήκες, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πηγαία ροὴ τῆς σκέψης του. Δὲν θέλω νά τὸν ἐπαινέσω. Αὐτὸ εἶναι ἀπλῶς τὸ κατ' ἐμὲ ὀρθό. Θέλω μόνο νά τὸν ξεχωρίσω ἀπὸ τοὺς περισσότερους σύγχρονους.

Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Δεσποτόπουλος γνώρισε καὶ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ πολλοὺς δασκάλους, πολλοὺς ἄλλους μελέτησε, ἀλλὰ κατὰ βάση ἐγὼ τὸν θεωρῶ αὐτοδίδακτο. Λίγο συμβάλαμε ἐμεῖς οἱ τρίτοι, οἱ μεγαλύτεροι στὰ χρόνια, στὴ διάπλαση τῆς πνευματικῆς του προσωπικότητας. Χωρὶς ἐνδιάμεσους πῆγε κατ' εὐθείαν στὴ φιλοσοφικὴ οὐσία καὶ στὰ κλασσικὰ κείμενα, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, πού ἢ ἐξονύχισή τους δὲν ὑπῆρξε γι' αὐτὸν ἀπλῶς ἔρευνα, ἀλλὰ πάθος.

Δὲν ξέρω ἂν αὐτὴ τὴν τροπὴ τῆς σκέψης του, θὰ τοῦ τὴν καταλογίσουν ὅλοι ὡς προτέρημα. Μπορεῖ νὰ τὸ θεωρήσουν μερικοὶ σὰν ἓνα στένεμα τῶν ὀριζόντων του. Ζοῦμε σὲ μιὰ περίοδο φιλοσοφικῆς «ἐποχῆς», δηλαδὴ φιλοσοφικοῦ σκεπτικισμοῦ. Ζοῦμε σὲ μιὰ περίοδο ὅπου τιμᾶται ἰδιαίτερα ἢ δίψα γιὰ νέα σχήματα, ὅπου τιμᾶται τὸ νέο γιὰ τὴν νεοφάνειά του, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, καὶ ὄχι διότι εἶναι κρίκος μιᾶς μεγάλης συνέχειας, πού πορευομένη, εἴτε διαλεκτικὰ εἴτε κατ' ἄλλους ρυθμοὺς τοῦ πνεύματος, διατηρεῖ κάτι ἀναλλοίωτο μέσα στὰ ἐναλλασσόμενα, καὶ κατὰ περιόδους ἐξαφανιζόμενα περιθωριακὰ ρεύματα ἰδεῶν καὶ κοσμοθεωριῶν. Σὲ μιὰ τέτοια ὥρα ὁ Δεσποτόπουλος μοιάζει σὰν θεματοφύλακας ἑνὸς παραδοσιακοῦ θησαυροῦ πού λίγοι μόνο ἀποζητοῦνε.

Νομίζω ὅμως ὅτι ἀκριβῶς ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν χρειάζεται ἓναν τέτοιο θεματοφύλακα. Ἐμπίπτει στὰ χρέη της αὐτὴ ἢ φυλακὴ καὶ ἄς εἶναι λίγος ὁ ἔπαινος καὶ περισσὸς ὁ ψόγος.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε,

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς συστήσω νά ἐργασθῆτε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού σᾶς κοινοποιήθηκε τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ σας, σχεδὸν καθημερινῶς ἐργάζεσθε στὸ Κέντρον Φιλοσοφίας, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ λίγους ἀριθμητικὰ, ἀλλὰ ἱκανοὺς καὶ φιλότιμους συνεργάτες σας.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐπίσης νά σᾶς πῶ, κύριε συνάδελφε, νά σᾶς πῶ τὴν συγκίνηση πού κατέχει ἐμένα καὶ ἓναν ἄλλον ἐξοχο ἐδῶ παρόντα συνάδελφο, αὐτὴ τὴ στιγμή πού ὑποδεχόμαστε στὸ ὑψηλότερο τέμενος τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς πατρίδας μας, ἓναν ἄνθρωπο πού, νεαροὶ τότε ὑψηγητές, ἀντικρύσαμε στὰ φοιτητικὰ θρανία καὶ τοῦ

ὁποῖου ἀπὸ τότε μὲ ὑπερηφάνεια παρακολογήσαμε τὴν εὐθύγραμμη ἀνοδικὴ πορεία ὡς τὴν ἐπίσημη τούτη ὥρα.

Χάρις στὴν κατὰ τὰ ἄλλα βαριὰ μακροζωία ἐμεῖς οἱ φίλοι τοῦ Παπανούτσου καὶ οἱ ἰσάδελφοί τοῦ Θεοδωρακόπουλου εἶχαμε τὴν καλὴ τύχη νὰ προλάβωμε νὰ Σᾶς παραδώσωμε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι τὴν σκυτάλη, καὶ νὰ Σᾶς δοῦμε ἐγκατεστημένο στὴν θέση ἀπὸ ὅπου θὰ συνεχίσετε τὸ ἔργο μας, βέβαιοι, ἀγαπητὲ συνάδελφε, ὅτι σεῖς οἱ νεώτεροι δικαιούσθε νὰ ἐπαναλάβετε τὴν ὑπερήφανη δωρικὴ ὑπόσχεση: ἄμμες δὲ γ' ἐσσόμεθα πολλῶ κάρρονες.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εὐχαριστῶ καὶ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας Κύριο Γεώργιο Μιχαηλίδη-Νουάρο καὶ τὸν πρῶτον Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Κύριο Κωνσταντῖνο Τσάτσο γιὰ τοὺς ὡραίους λόγους, πού μοῦ ἐπιδαιψίλευσαν, ἀπαύγασμα τῆς ὑψηλῆς πνευματικότη-
τας καὶ τῆς εὐφράδειας καὶ τῆς γενναιοφροσύνης τους.

Εὐχαριστῶ ἐπίσης καὶ ὅλους ὅσοι μὲ τὴ θετικὴ ψήφο τους συνέβαλαν στὴν ἐκλογή μου ὡς τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας, καθὼς καὶ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ καὶ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πού ἐπικύρωσαν τὴν ἐκλογή μου αὐτὴ μὲ τὸ κατὰ νόμον Διάταγμα.

Εὐχαριστῶ ἀκόμη ὅλες τὶς Κυρίες καὶ ὅλους τοὺς Κυρίους, πού μᾶς τιμοῦν ἀπόψε μὲ τὴν παρουσία τους.

Ἡ ὥρα ὅμως ὑπαγορεύει καὶ παρακαλῶ νὰ φέρομε στὴ μνήμη δύο μεγαλεπήβο-
λους ἄνδρες, καθιερωμένους μὲ τὸ ἔργο τους ἤδη στὴν Ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς φιλο-
σοφίας, πού ἄλλωστε εἶχαν λαμπρύνει καὶ τὴν Ἀκαδημία: τὸν Ἰωάννη Θεοδωρακό-
πουλο καὶ τὸν Εὐάγγελο Παπανούτσο.

Μὲ τὸν πρῶτο εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ γνωρισθῶ στὰ φοιτητικὰ μου χρόνια, ὁπότε καὶ δέχθηκα γόνιμο ἐπηρεασμὸ ἀπὸ τὸ γνήσια φιλοσοφικὸ πνεῦμα του. Ἀλλὰ εἶχα καὶ τὸ προνόμιο νὰ διατηρήσω ἔκτοτε οὐσιαστικὴ ἐπικοινωνία μαζί του ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα.

Μὲ τὸν δεύτερο ἡ γνωριμία μου ἔγινε στὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, καὶ ἡ ἐπικοινωνία μου, ὀλοένα καὶ πιὸ μεστή ἐμπιστοσύνης, εἶχε διαρκέσει τρεῖς τολᾶχι-